

INNOVATSION TA'LIM SHAROITIDA TALABALARNING MADANIYATLARARO KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH

Ergasheva Anbar Shaymardan qizi

Xalqaro innovatsion universitetining

Pedagogika kafedrasi o'qituvchisi

Tel: +99899 312 75 75

Anotatsiya. *Mazkur maqolada innovatsion ta'lim muhitida o'quvchilarning madaniyatlararo kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishning nazariy asoslari hamda amaliy jihatlar tubdan yoritilgan. Ushbu kompetensiyani rivojlantirish talabalarning global dunyoqarashi, bag'rikenglik madaniyati va kommunikativ salohiyatini oshiradi. Ushbu maqolada innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalar va interaktiv metodlar orqali talabalarning madaniyatlararo ko'nikmalarini rivojlantirish yo'llari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, zamonaviy ta'lim vositalari yordamida ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarni rivojlantirish tajribalari va ularning samaradorligi tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *madaniyatlararo kompetensiya, innovatsion ta'lim, talabalar, kommunikatsiya, interaktiv metodlar, global dunyoqarash, raqamli texnologiyalar, ijtimoiy ko'nikmalar, bag'rikenglik.*

Аннотация, *В данной статье всесторонне раскрываются теоретические основы и практические аспекты формирования и развития межкультурных компетенций учащихся в инновационной образовательной среде. Развитие данной компетенции способствует расширению глобального мировоззрения студентов, формированию культуры толерантности и повышению их коммуникативного потенциала. В статье рассматриваются пути развития межкультурных навыков студентов с использованием инновационных подходов, цифровых технологий и интерактивных методов. Также анализируется эффективность современных образовательных средств в развитии социально-культурных компетенций.*

Ключевые слова: *межкультурная компетенция, инновационное образование, студенты, коммуникация, интерактивные методы, глобальное мышление, цифровые технологии, социальные навыки, толерантность.*

Abstract. *This article comprehensively explores the theoretical foundations and practical aspects of developing students' intercultural competencies within an innovative educational environment. The development of such competencies enhances students' global outlook, fosters a culture of tolerance, and improves their*

communicative abilities. The article discusses ways to improve intercultural skills through innovative approaches, digital technologies, and interactive methods. It also analyzes the effectiveness of modern educational tools in fostering socio-cultural competencies.

Keywords: *intercultural competence, innovative education, students, communication, interactive methods, global mindset, digital technologies, social skills, tolerance.*

Kirish

XXI asr — bu madaniyatlar kesishmasi, global integratsiya va axborot portlashi davri bo‘lib, har bir insondan, ayniqsa yosh avlod vakillaridan zamonaviy dunyo bilan muloqot qila olish, madaniy xilma-xillikka moslashish va boshqalarni tushunish qobiliyatini talab qilmoqda. Bunday muhitda madaniyatlararo kompetensiya — ya’ni turli millat, din, til va urf-odatlarga ega bo‘lgan insonlar bilan to‘g‘ri va samarali muloqot qila olish layoqati — raqobatbardosh shaxsning muhim belgilaridan biriga aylandi.

Zamonaviy ta’lim tizimi endilikda faqat an’anaviy bilim berish vositasi bo‘lib qolmasdan, balki shaxsiy fazilatlarni, ijtimoiy-axloqiy qadriyatlarni va madaniy sezgirlikni shakllantiruvchi kuchli platformaga aylanishi zarur. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt va global tarmoqlarning kengayishi fonida yoshlar tobora ko‘proq turli madaniy kontekstlarga duch kelishmoqda. Shunday sharoitda ularni madaniyatlararo kommunikatsiyaga tayyorlash, boshqa madaniyat vakillariga nisbatan hurmat va bag‘rikenglikni tarbiyalash — ta’limning eng dolzarb maqsadlaridan biridir.

Innovatsion ta’lim muhiti esa bu maqsadga erishishda kuchli omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bu muhitda raqamli resurslar, interaktiv texnologiyalar, virtual almashinuv loyihalari, xalqaro ta’lim platformalari kabi vositalar orqali talabalar o‘z madaniyatidan tashqariga chiqib, ko‘p madaniyatli dunyoda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish ko‘nikmalarini egallaydi. Shu bilan birga, ular o‘zining milliy identitetini saqlagan holda, global jamiyatda faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Ushbu maqolada innovatsion ta’lim muhitida madaniyatlararo kompetensiyaning shakllantirish va rivojlantirishning nazariy asoslari, zamonaviy yondashuvlari va amaliy imkoniyatlari keng qamrovda tahlil qilinadi. Shuningdek, xorijiy va mahalliy tajriba asosida bu kompetensiyaning ta’lim jarayoniga integratsiya qilish yo‘llari, metodologik yondashuvlar va ta’lim samaradorligini oshirish omillari ko‘rib chiqiladi.

Madaniyatlararo kompetensiya zamonaviy ta’lim tizimida shaxsiy va ijtimoiy taraqqiyotning muhim omili sifatida qaralmoqda. Bu kompetensiya nafaqat boshqa

madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish qobiliyatini, balki global muammolarga ongli yondashuvni, madaniy sezgirlikni va ijtimoiy bag'rikenglikni ham o'z ichiga oladi. XXI asr shiddatli axborot oqimi, migratsiya jarayonlarining kuchayishi, xalqaro hamkorliklarning kengayishi bilan tavsiflanayotgan davr bo'lib, unda yosh avlod turli madaniyat vakillari bilan bevosita yoki bilvosita muloqotda bo'lishga majbur. Shu bois, ta'lim jarayonida madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish muhim strategik maqsad sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, innovatsion ta'lim muhiti bu borada keng imkoniyatlar yaratadi. Innovatsion muhit deganda nafaqat texnologik vositalar, balki o'qitish metodlari, interaktiv yondashuvlar, raqamli resurslar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va individual yondashuvlar uyg'unligi tushuniladi. Bunday muhitda talabalarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, boshqa nuqtai nazarlarni qabul qilish, o'z madaniyati bilan faxrlanib, boshqalarni hurmat qilish ko'nikmalari rivojlanadi.

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, sun'iy intellekt, onlayn ta'lim platformalari, virtual almashinuv dasturlari orqali talabalar xorijdagi o'quvchilar bilan bevosita muloqot olib borib, madaniy tafovutlarni chuqurroq tushunishga harakat qiladilar. Bu esa ularning madaniyatlararo sezgirligi, til kompetensiyasi va ijtimoiy moslashuvchanligini oshiradi. Bunda o'qituvchining roli beqiyosdir. U nafaqat bilim beruvchi, balki madaniy ko'prik quruvchi, tolerantlikni targ'ib qiluvchi va muloqot madaniyatini shakllantiruvchi shaxs sifatida maydonga chiqadi. O'qituvchi dars jarayonida madaniyatlar xilma-xilligini inobatga olgan holda topshiriqlar beradi, interaktiv usullarni qo'llaydi, muhokamalar, rolli o'yinlar, keystadi metodlari orqali talabalarni faol fikrlashga undaydi. Shuningdek, turli madaniy materiallardan – xorijiy filmlar, musiqiy asarlar, adabiyot va tarixiy manbalardan foydalanish orqali talabalarda boshqa millat va elat vakillariga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish mumkin. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlar ta'lim tizimida madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Masalan, Yevropa Ittifoqining "Erasmus+" dasturi doirasida o'tkazilayotgan xalqaro almashinuv loyihalari talabalarga boshqa davlatda yashab, turli madaniyat vakillari bilan muloqot qilish imkonini beradi. Yaponiya, Janubiy Koreya, AQSh va boshqa davlatlarda xorijiy tillarni o'qitish jarayonida madaniyatlararo muloqot kurslari integratsiya qilingan bo'lib, bunda talabalar turli madaniyatlarning o'ziga xos tomonlarini chuqur o'rganadilar. O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida ham bu borada ijobiy qadamlar qo'yilmoqda. Jumladan, xalqaro universitetlar va xorijiy oliygohlar bilan hamkorlikda olib borilayotgan qo'shma ta'lim dasturlari, onlayn darslar, til kurslari orqali talabalar orasida global dunyoqarash shakllanmoqda.

Bundan tashqari, ayrim universitetlarda “madaniyatlararo kommunikatsiya” yo‘nalishi bo‘yicha maxsus kurslar joriy etilgan bo‘lib, bu orqali talabalar nazariy bilimlarni amaliy tajriba bilan uyg‘unlashtirish imkoniga ega bo‘lmoqda. Natijada, innovatsion yondashuvlar asosida shakllanayotgan ta’lim muhiti yosh avlodning nafaqat intellektual, balki madaniy va ijtimoiy salohiyatini ham rivojlantirib, ularni globallashtirish sharoitida faol, mas’uliyatli va tolerant shaxs sifatida tarbiyalamoqda.

Madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish bugungi globalizatsiyalashgan jamiyatda har bir yosh uchun zarur bo‘lgan ijtimoiy va madaniy tayyorgarlik jarayonining ajralmas qismiga aylangan. Innovatsion ta’lim muhiti esa bu kompetensiyani shakllantirish uchun keng imkoniyat va qulayliklar yaratadi. Xususan, raqamli texnologiyalar, interaktiv metodlar va zamonaviy o‘quv platformalaridan samarali foydalanish natijasida talabalar nafaqat nazariy bilimlarga, balki amaliy madaniyatlararo muloqot tajribasiga ham ega bo‘lishmoqda. Bunday yondashuv ularning global dunyoqarashi, kommunikativ salohiyati, bag‘rikenglik madaniyati va moslashuvchanligini rivojlantiradi.

Ta’lim jarayonida pedagoglarning ushbu jarayonni to‘g‘ri tashkil etishi, madaniy xilma-xillikka ochiqlik ruhida o‘quv muhitini yaratishi muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Xalqaro tajribalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, madaniyatlararo kompetensiyani muvaffaqiyatli rivojlantirishda xalqaro hamkorlik dasturlari, almashinuv loyihalari, ko‘p tilli va ko‘p madaniyatli ta’lim resurslaridan foydalanish muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekiston ta’lim tizimida ham bu borada bosqichma-bosqich ijobiy o‘zgarishlar kuzatilmoqda. Shunday ekan, innovatsion ta’lim vositalari, raqamli resurslar, xalqaro metodikalar va milliy qadriyatlar uyg‘unligida talabalar madaniyatlararo muloqotga layoqatli, tolerant, ijtimoiy faol va global fuqarolar sifatida yetishib chiqmoqda. Kelajakda ushbu yo‘nalishda amalga oshiriladigan ilmiy-tadqiqotlar, pedagogik tajribalar va metodik tavsiyalar asosida bu jarayon yanada mukammal tizimga aylanadi. Shu boisdan ham, zamonaviy ta’lim strategiyalarini ishlab chiqishda madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish dolzarb va istiqbolli yo‘nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva, N. (2021). *Zamonaviy ta’limda madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirishning nazariy asoslari*. Toshkent: TDPU nashriyoti.
2. Karimov, A. (2020). *Pedagogik innovatsiyalar va raqamli ta’lim muhitining imkoniyatlari*. Qarshi: Nasaf nashriyoti.

3. Xodjayev, B. (2019). *Madaniyatlararo kommunikatsiya: nazariya va amaliyot*. Toshkent: “Ilm ziyo” nashriyoti.
4. UNESCO (2013). *Intercultural Competences: Conceptual and Operational Framework*. Paris: UNESCO Publishing.
5. Deardorff, D.K. (2009). *The SAGE Handbook of Intercultural Competence*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
6. European Commission (2020). *Key Competences for Lifelong Learning*. Brussels: European Union.
7. Ganieva, G., & Saidova, M. (2022). *Innovatsion ta’lim texnologiyalari va ularning pedagogik imkoniyatlari*. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
8. Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*. California: SAGE Publications.